

DE S.D.A.P IN GOES

De Middelburgse Courant vermeldt op 27 november 1901: "Te Goes is opgericht eene afdeling van de Sociaal democratische arbeiderspartij". Merkwaardigerwijze vermeldt de Goessche Courant hier niets over. Initiatiefnemer hiervoor was Ph. H. ter Meulen, propagandist voor de S.D.A.P. Men begon met acht leden; voorzitter werd een zekere P. Polderman. Hij komt niet voor in de bevolkingsadministratie van Goes en woonde dus waarschijnlijk in een van de dorpen. Secretaris werd J. D. Krijgsman, werkzaam als landmeter bij het kadaster. Het bestuur laat meteen van zich horen en schrijft eind december een brief aan de gemeenteraad. Het bestuur wenst adhesie te betuigen aan een brief van de timmerliedenvereniging om bij opdrachten van gemeentewerken een minimumloon en een maximum aantal wekelijkse uren voor de werknemers op te nemen. Het voorstel van het college is om het schrijven voor kennismeming aan te nemen: "Alle zaken de burgerij betreffende worden met bekwame spoed behandeld en geen dwang van buiten is daartoe nodig".

De afdeling organiseert veel lezingen, om de mensen bekend te maken met het socialisme. Ook wordt deelgenomen aan landelijke bijeenkomsten van de SDAP. P. Polderman wordt namens Goes afgevaardigd naar het Congres in Utrecht, A. Bruinshoofst gaat naar een vergadering in Utrecht. In 1903 is J. Klene voorzitter, vermeldt de krant.

Vier maanden later wordt Krijgsman al overgeplaatst, naar Leeuwarden. In de huishoudelijke vergadering op 18 april 1902 wordt in zijn plaats H. van Vlierden tot secretaris benoemd. Verder wordt A. Bruinshoofst tot tweede secretaris en tot penningmeester J. Vermeulen benoemd. De laatste is gevangenisbewaarder. Nog drie maanden later wordt tot secretaris M. Geene benoemd, van beroep veldarbeider. Hij is weinig geletterd en wordt nadat hij in het voorjaar van 1903 de bloemetjes krachtig buitengezet heeft, uit het bestuur verwijderd. In dat jaar zijn er 11 leden. In 1904 is M. Pols secretaris. Al die bestuursmutaties doen de prille afdeling Goes natuurlijk geen goed.

Op 8 december 1906 wordt het Gewest Zeeland van de SDAP opgericht. Er zijn dan afdelingen in Middelburg, Vlissingen, Goes, Ouwerkerk, Terneuzen.

Het gaat kennelijk niet echt goed met de kleine afdeling Goes. Op 13 juni 1911 stelt het bestuur nog kandidaten voor de verkiezing van leden van Provinciale Staten en daarna wordt het stil. In de krant lezen we niets meer. Maar, op 18 maart 1913 lezen we in de Goessche Courant dat er in Goes een afdeling van de S.D.A.P. opgericht is. H. Pols is voorzitter, F. Kakebeeke is secretaris en H. G. van der Veen is penningmeester.

H. G. van der Veen is onderwijzer op school B. Daar werken ook de SDAP-ers A.M. Oosterhoff en mevrouw Schrijver-Waage. School B was de volksschool; school A was de school voor de meer gegoede burgerij. Hier werd ook Frans onderwezen. School C was de klompenschool, voor de mingevoede burgerij, zoals dat heette. De sociale status blijkt ook uit de jaarlijkse verslagen van de Commissie tot wering van schoolverzuim. In 1913 bijvoorbeeld had School A ongeoorloofd schoolverzuim, school B had 4 kinderen die wel eens ontbraken en school C had maar liefst 24 kinderen die weleens ontbraken. Heel vaak meisjes, die thuis op moesten passen.

In 1919 worden voor het eerst SDAP-ers in de raad gekozen: J. de Bie, werkzaam bij het Staatsspoor, wordt het gezicht en de woordvoerder van de twee man sterke SDAP-fractie. Zijn collega A. Blaas laat veel minder van zich horen. De SDAP behaalde overigens 211 van de 1521 geldige stemmen. De Bie dient meteen in de formele, eerste raadsvergadering, waarin normaal alleen de raadsleden de eed of de belofte afleggen en de wethouders worden gekozen, een motie in. De salarissen van de lonen van de gemeentewerklieden moeten omhoog. De motie wordt met 11 tegen 2 stemmen verworpen. En jaar later pleit hij voor beperking van de salarisverlaging van het personeel van de Vakschool en voor wat gratis extra kolen voor arme gezinnen. Ook in 1920 bepleit De Bie uitvoerig de door de SDAP-fractie gewenste aanpassingen van de lonen. De Vrijwillige Landstorm, een rechtse club, wil in 1920 graag een leegstaand schoollokaaltje als kantoor gebruiken en vraagt toestemming aan de raad. De Bie en Blaas zijn tegen. Maar als de SDAP een klaslokaaltje wil huren voor het cursusonderwijs, is de rest van de raad niet enthousiast.

Ook kleine boeren/landarbeiders kunnen zich in de belangstelling van de SDAP verheugen. Het Burgerlijk Armbestuur (een soort uitvoerende tak van de gemeente; er was nog geen sociale dienst) hanteert veel te hoge pachtprizen. En ook het feit dat dit bestuur een “fooienselsel” hanteert: bedeeden krijgen voor Nieuwjaar, kermis e.d. iets extra's toegestopt, wordt als heel ouderwets gezien.

In 1922 wordt de kieswet gewijzigd en aangezien er zich in de raad van Goes een mutatie voordoet, blijkt plotseling een derde SDAP-er benoemd te moeten worden. Het is A. M. van Paassen.

In 1922 stelt het college aan de raad voor, dat de tuin van het Schuttershof niet verhuurd zal worden aan personen of verenigingen die in hun/haar optreden bedoelen tot aan te zetten tot ongehoorzaamheid aan het wettig gezag. De SDAP-fractie begreep natuurlijk wie hiermee bedoeld werd en stemde tegen. In 1917 was er ook al zo'n akkefietje. De SDAP-afdeling Goes schreef een brief aan de raad, ondertekend door A. M. Overhoff, voorzitter en J. de Die, secretaris, met het verzoek het verbod op het luidkeels venten van geschriften in te trekken. De raad ging hier niet op in. De vrijheid van meningsuiting bleek in beide gevallen bij het rechtse “wettig gezag” niet in goede handen.

De SDAP-fractie werd meer getolereerd dan geaccepteerd in de gemeenteraad. Er kleefde meer revolutionair elan aan de SDAP dan de Goese raad aankon. In 1922 sprak Buijs uit dat het tijd werd voor een vertegenwoordiger van de SDAP in het Burgerlijk Armbestuur en het Gasthuis, een sterk behoudende organisatie. Hij zou tot 1931 moeten wachten.

In 1923 zijn er weer gemeenteraadsverkiezingen. De SDAP-lijst bestaat uit J. de Bie, P. Crucq, A. M. van Paasen, A. de Leeuw, A. Blaas, M. Heijnsdijk en P. Rijn. Het heel bescheiden optreden van raadslid Blaas heeft kennelijk tot gevolg dat hij lager op de lijst kwam. De Bie en Crucq worden gekozen. Crucq kwamen we eerder in de krant tegen; hij was secretaris van de Goese Bestuurdersbond. De Bie, werkzaam bij de Staatsspoorwegen, wordt per 1 september overgeplaatst naar Haarlem. Hij zal dus in de nieuwe raad geen zitting kunnen nemen. De S.D.A.P.-fractie zal daarom bestaan uit P. Crucq en A. Buijs. De laatste is timmerman-voorman bij een bouwbedrijf.

Bij de installatie van de nieuwe raad stemt de S.D.A.P.-fractie tegen alle benoemingen in de commissies en ook de wethouders kunnen niet op de socialistische stemmen rekenen. Crucq zegt verontwaardigd te zijn dat de leden van de S.D.A.P.-fractie overal buitengehouden zijn. Niemand van de andere raadsleden neemt de moeite hierop te reageren.

Het koningshuis, met zijn erfelijke troonopvolging, stond in die tijd niet erg in aanzien bij de SDAP. Zo ook in Goes. Als de koningin in 1924 op bezoek komt, ontbreken bij haar ontvangst de beide SDAP-raadsleden. In datzelfde jaar zijn er drastische bezuinigingen bij de overheid en dus ook bij de gemeente Goes. Het college stelt voor het salaris met 10 % te verlagen en het aantal te werken uren met 10 % te verhogen. De raad ziet er wel wat in, met uitzondering van de beide SDAP-raadsleden. Kennelijk zijn de raadsleden geschrokken van de reacties van gemeenteamttenaren op dit besluit en in de volgende raadsvergadering wordt voorgesteld de salarisvermindering niet door te laten gaan, alleen de werktijdverlenging. Ook hier is de SDAP-fractie tegen.

Bij de volgende verkiezingen in 1927 worden Buijs en Crucq opnieuw gekozen. Opnieuw speelt de kwestie van vertegenwoordigers van de S.D.A.P.-fractie in commissies en ook in het Burgerlijk Armbestuur en Gasthuis. Ondanks een uitvoerig pleidooi van Crucq ziet de raad niets in een S.D.A.P.-lid in deze besturen. Wel stond de raad toe dat er S.D.A.P.-leden in de diverse raadscommissie plaatsnamen. Het begin van acceptatie.

Op 6 januari 1931, het is crisistijd, komt de Goese raad in spoedzitting bijeen om te praten over de werkverschaffing. De raad draagt het college op werk voortaan door de gemeente zelf uit te laten voeren en daarbij werkelozen in te schakelen. Er zijn problemen ontstaan omdat het Burgerlijk Armbestuur zo zijn mogelijke werkopdrachten voor de bedelden kwijt raakt. B. en W. hebben een eerder raadsbesluit niet ruimhartig uitgevoerd en hebben gewoon het Burgerlijk Armbestuur gevraagd publieke werken uit te voeren. Buijs en Crucq doen het voorstel om de post onvoorzien met 3000 gulden te verlagen en dit geld extra te wenden voor extra werkverschaffing. Het voorstel wordt verworpen.

In mei van dat jaar worden er Kamervragen gesteld over de wijze waarop in Goes publieke werken uitgevoerd worden. Gevolg is namelijk dat de arbeiders die deze werken als werkverschaffing voor de bedeling uitvoeren, niet onder de ziekwet vallen. Ook is het minimumloon niet van toepassing. De minister verzocht het gemeentebestuur de uitvoering van werken door de gemeente zelf te doen geschieden.

Ook bij de gemeenteraadsverkiezingen in 1931 worden Buijs en Crucq gekozen. De eerste weigert, om gezondheidsredenen zijn benoeming en in zijn plaats wordt dan J. S. Visscher benoemd. Het aantal SDAP stemmen bedraagt 800 (van de 4161).

Er sprake van toenemende politieke acceptatie van de SDAP. In het Burgerlijk Armbestuur wordt in oktober 1931 A. M. Overhoff benoemd, onderwijzer te Goes, bestuurslid van de SDAP in Goes en lid van Provinciale Staten.

In de raadsvergadering van november 1931 komt de SDAP-fractie terug op de wijze waarop de gemeente werkelozen inschakelt. Voorgesteld wordt onderscheid te maken tussen

werkverruiming (normaal werk) en werkverschaffing (werk voor werkelozen). Bij werkverruiming gelden normale arbeidsvoorwaarden (zoals loon); bij werkverschaffing geldt een minimumloon. De discussie is zo nu en dan scherp, met persoonlijke aanvallen. Het college haalt uiteindelijk bakzeil en neemt het voorstel van de SDAP over.

In 1935 worden opnieuw twee SDAP-ers in de raad gekozen: Crucq en Visscher. Visscher had het inmiddels gebracht tot secretaris van het Burgerlijk Armbestuur. Maar toen in 1935 nieuwe bestuursleden door de raad benoemd moesten worden, kwam de naam van Visscher op de voordracht van het Burgerlijk Armbestuur niet voor. Visscher had kennelijk inmiddels meer krediet binnen de gemeenteraad dan binnen het Armbestuur en de raad besloot een nieuwe voordracht te vragen. Daar kwam de naam van Visscher wel op voor en hij werd door de raad herbenoemd. De katholieke raadsleden mopperden wel dat er geen katholiek op de aanbeveling voorkwam, maar dat mocht niet baten.

Het gaat slecht met Goes in de crisistijd; inmiddels staat de gemeente onder direct financieel toezicht, er moet fors bezuinigd worden en Crucq merkt in de raad op dat het tijd wordt voor een linkse wethouder.

In 1939 merkt Crucq op dat zijn partij bij de wethoudersverkiezingen altijd blanco gestemd heeft. Nu zit de S.D.A.P. in de regering en wordt deze partij in Goes ook als gelijkwaardig beschouwd. Zijn fractie zal nu de wethouderskandidaten steunen. Het heeft twintig jaar geduurd voor het zover was. Een wethouder kwam er pas in 1945.